

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.11.25>

УДК 336

*Н. Г. Виговська,
д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів та цифрової економіки,
Державний університет «Житомирська політехніка»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7129-6169>*

*В. Г. Виговський,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту, бізнесу та маркетингових технологій,
Державний університет «Житомирська політехніка»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5642-0774>*

*О. В. Цисар,
магістрант,
Державний університет «Житомирська політехніка»
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9446-1143>*

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

*N. Vyhovska,
Doctor of Economic Sciences,
Professor, Head of the Department of Finance and Digital Economy,
Zhytomyr Polytechnic State University
V. Vyhovskiy,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management,
Business and Marketing Technologies
O. Tsysar,
Master's student,
Zhytomyr Polytechnic State University*

SYSTEM OF STATE FINANCIAL SUPPORT OF SMALL AND MEDIUM- SIZED BUSINESS ENTITIES

У статті досліджено питання формування системи державної фінансової підтримки. Метою статті є дослідження основних елементів системи державної фінансової підтримки та виділення проблем її надання для суб'єктів малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану. Систематизовано види державної та державної фінансової підтримки відповідно до законодавства України. Запропоновано наступну класифікацію методів державної фінансової підтримки бізнесу: правові, представлені нормативно-правовими актами, які регламентують правила поведінки суб'єктів господарювання; адміністративні, що побудовані на адміністративному примусі та включають накази, розпорядження виконавчих органів, посадових осіб, що обмежують, дозволяють та забороняють окремі види господарської діяльності; економічні (ринкові). Сформовано етапи надання грантових коштів суб'єктам господарювання та запропоновано систему державної фінансової підтримки.

The article examines the nutritional formation of the system of government financial support. The types of state and state financial support are systematized in accordance with the legislation of Ukraine. The following classification of methods of state financial support for business is proposed: legal, represented by normative legal acts that regulate the rules of conduct of economic entities; administrative, which are based on administrative coercion and include orders, orders of executive bodies, officials that limit, allow and prohibit certain types of economic activity; economic (market).

The tools of state support in scientific literature usually include: taxes, credit, prices, quotas, licenses, standards, etc. The classification of state support tools was carried out according to certain characteristics: tax and customs support tools; financial support tools; tools of "deregulation" of economic activity.

The stages of providing grant funds to economic entities have been formed: preparation of documents for receiving grants; competitive selection of grant applications; provision of grant funds for relevant purposes; use of grant funds in accordance with the target orientation and state financial control over the use of funds.

A system of state financial support of small and medium-sized business entities is proposed, which should be understood as the purposeful influence on their activities of entities authorized to ensure the development of small and medium-sized businesses, which is implemented through the use of various forms, types, means, methods, tools, the result of which is the formation of a favorable

environment for the development of business entities.

A number of problems have been singled out when receiving state financial support by small and medium-sized business entities: the inconsistency of individual provisions of legislative acts regarding the establishment of forms and types of financial support for business entities; the imperfection of the system of monitoring and state financial control over the targeted, legal and effective use of the amounts of state aid provided to enterprises; information on targeted targeted support to business entities is not made public on official resources, in contrast to European practice, which regulates such publication.

Ключові слова: *державна підтримка, державна фінансова підтримка, гранти, державний фінансовий контроль.*

Keywords: *state support, state financial support, grants, state financial control.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Необхідність підтримки конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу в умовах воєнного часу є значною, що обумовлюється потребою наповнення державного та місцевих бюджетів, формуванням нових робочих місць. Водночас недостатність власних фінансових ресурсів, вразливість до впливу негативних факторів зовнішнього середовища, низька конкурентоспроможність малого та середнього бізнесу порівняно з великими підприємствами визначає потребу у наданні державної фінансової підтримки суб'єктів малого підприємництва. Складність збереження фінансової стійкості підприємств посилюється такими факторами, як воєнна агресія, що викликала процеси міграції населення, релокацію підприємств, знищення виробничої та цивільної інфраструктури. Водночас ефективність державної фінансової допомоги та, зокрема, грантових коштів, перетворює це джерело фінансування майбутньої господарської діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу на достатньо привабливе та поширене.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням надання та контролю за використанням державної фінансової підтримки присвячено

наукові праці значної кількості вчених, зокрема: О. Ліллемяе [4], Т. Некрасової [6], К. Алексєєвої [1], Н. Поповенко [7] та інших. Однак залишається низка невирішених проблемних питань щодо формування цілісної системи та особливостей державної фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану. Це визначає актуальність теми статті та орієнтує на вирішення її мети й завдань.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження основних елементів системи державної фінансової підтримки та виділення проблем її надання для суб'єктів малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для ефективного надання грантових коштів та здійснення контролю за їх використанням є необхідним дослідження державної фінансової підтримки з системних позицій. Наприклад, К. Алексєєва під системою державної фінансової підтримки розуміє сукупність взаємопов'язаних елементів, спрямованих на захист підприємств від різнопланових кризових ситуацій, попередження виникнення негативних тенденцій у розвитку та запобіганню банкрутству [1, с. 52]. Автор досліджує систему фінансової державної допомоги, що надається агровиробникам, застосовуючи проблемно-орієнтований підхід. Водночас програми державної фінансової підтримки в межах проекту «Е-робота» розраховані не лише для суб'єктів господарювання, що знаходяться у кризовому стані.

Формуючи систему державної фінансової підтримки, слід уточнити її мету. В цілому метою державної фінансової підтримки малого та середнього бізнесу є: формування сприятливого середовища для розвитку суб'єктів підприємництва; забезпечення їх розвитку з метою створення конкурентного середовища та підвищення рівня їх конкурентоспроможності; стимулювання інвестиційно-інноваційної активності підприємств; сприяння провадженню суб'єктами малого і середнього підприємництва діяльності щодо просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної

діяльності на внутрішній і зовнішній ринки; забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян [9, с. 144].

Основні принципи, покладені в основу такої підтримки, є наступними:

1) ефективність, яка полягає у можливості досягнути суб'єктами підприємництва власних цілей при мінімальних затратах за умови отримання цієї підтримки; 2) доступність, що полягає у доступності допомоги для будь-яких суб'єктів підприємництва, зацікавлених в її одержанні; 3) рівність, що полягає у створенні однакових можливостей для суб'єктів господарювання при одержанні допомоги; 4) прозорість проведення процедур надання підтримки; 5) доступність об'єктів інфраструктури підтримки для всіх суб'єктів малого і середнього підприємництва.

В законі також надано перелік органів, які уповноважені забезпечувати розвиток малого та середнього підприємництва та видів підтримки [10] (табл. 1).

Таблиця 1. Види державної та державної фінансової підтримки, регламентовані Законом України [10]

Види державної підтримки бізнесу	Види державної фінансової підтримки бізнесу
1) Фінансова; 2) інформаційна; 3) консультаційна підтримка, у тому числі підтримка у сфері інновацій, науки і промислового виробництва; 4) підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність; 5) підтримка у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу.	1) Часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проєктів суб'єктів малого і середнього підприємництва; 2) часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями; 3) надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва; 4) надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи; 5) надання позик на придбання і впровадження нових технологій; 6) компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами; 7) фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій; 8) інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки.

Джерело: складено на основі [10]

Науковець Донських А. зазначає, що світова практика сформувала дві

основні форми державної фінансової підтримки бізнесу: 1) поєднання державного регулювання діяльності суб'єктів середнього та малого бізнесу й державного протекціонізму (автор зазначає, що така форма характерна для початкового етапу діяльності суб'єктів малого бізнесу). Друга форма характеризується поєднанням державного регулювання малого бізнесу та формуванням ринкових умов для конкуренції [3].

Вважаємо, що формами державної підтримки є пряма та непряма. Наприклад, у фінансовій літературі визначають форми прямої та непрямой підтримки (сприяння) суб'єктам господарювання [3]. Формам підтримки другої групи притаманний непрямий характер, вони поступово витісняють форми прямого адміністративного впливу (рис. 1).

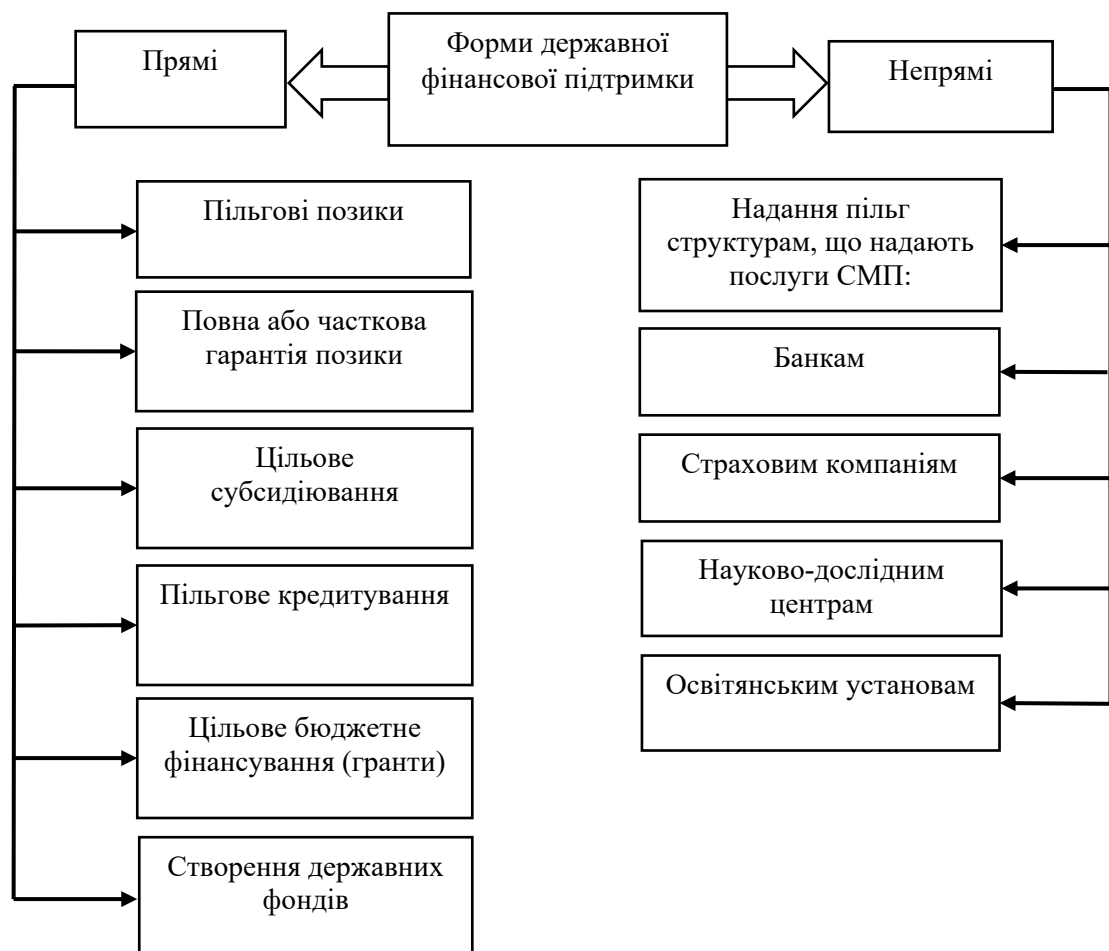

Рис. 1. Прямі та непрямі форми державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання

Джерело: складено авторами

Визначення методів державної підтримки часто ототожнюють з методами регулювання. Наприклад, І. Б. Стефанюк за аналогією з формами методи державного регулювання економіки поділяє на прямі та непрямі [12, с.13-16]. Методи прямого державного регулювання передбачають ухвалення законодавчих актів, державних програм, встановлення цін, лімітів, нормативів, визначення державних витрат тощо. Непряме державне регулювання передбачає використання методів, які регулюють поведінку суб'єктів господарювання через формування економічного середовища, що спрямовує діяльність означених суб'єктів у завданому заздалегідь напрямі [11]. На нашу думку, методи державної фінансової підтримки поділяються на такі групи: 1) правові, представлені нормативно-правовими актами, які регламентують правила поведінки суб'єктів господарювання; 2) адміністративні, що побудовані на адміністративному примусі та включають накази, розпорядження виконавчих органів, посадових осіб, що обмежують, дозволяють та забороняють окремі види господарської діяльності; 3) економічні (ринкові).

Використання відповідних методів державного регулювання реалізується за допомогою відповідних інструментів. До інструментів державної підтримки в науковій літературі зазвичай відносять: податки, кредит, ціни, квоти, ліцензії, стандарти тощо. Вищезазначені інструменти слід класифікувати за певними ознаками: 1) інструменти податкової та митної підтримки; 2) інструменти фінансової підтримки; 3) інструменти «дерегуляції» господарської діяльності.

Система державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання містить також процедури (порядок надання грантових коштів). Порядок одержання грантових коштів (зокрема, мікрогрантів) регулюється Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [10], постановою Кабінету міністрів «Деякі питання надання грантів бізнесу» [8] тощо.

Виходячи з видів грантових програм, є відмінності у порядку надання коштів, що обумовлено особливостями програм. Однак спільними етапами надання грантових коштів є такі:

- 1) підготовка документів на одержання грантів;
- 2) конкурсний відбір заявок на одержання гранту;
- 3) надання грантових коштів на відповідні цілі;
- 4) використання грантових коштів згідно із цільовою спрямованістю та державний фінансовий контроль за використанням коштів.

Етапи надання грантових коштів представлено в табл. 2.

Таблиця 2. Етапи надання грантових коштів суб'єктам господарювання

№ з/п	Найменування етапу	Деталізація дій суб'єкта господарювання на визначеному етапі
1	Підготовка документів на одержання грантів	Необхідно подати: заяву на отримання гранту та додаткові документи (в залежності від грантової програми це може бути бізнес-план, кошторисна документація, презентація стартапу та ін.). Заява на отримання гранту (разом із додатковими документами) подається через Портал «Дія». Перед поданням заяви на отримання гранту учасникам слід заздалегідь детально вивчити нормативні акти, які регулюють порядок надання грантових коштів, задля визначення можливості/неможливості виконання отримувачем гранта обов'язків перед державою
2	Конкурсний відбір заявок на одержання гранту	Уповноважений орган перевіряє наявність критеріїв отримання суб'єктом господарювання допомоги. Якщо заявку схвалено, суб'єкту господарювання буде повідомлено про надання гранту, його суму та умови використання
3	Надання грантових коштів на безповоротній основі	Майже у всіх грантових програмах передбачено, що у грантоотримувача виникають певні зобов'язання перед державою.
4	Використання грантових коштів згідно із цільовою спрямованістю та державний фінансовий контроль за використанням коштів	Використання грантових коштів за цільовим призначенням перебуває під контролем уповноважених органів (органи різняться в залежності від грантової програми). У разі нецільового використання коштів так само наставатимуть негативні наслідки у вигляді повернення грантових коштів (такі наслідки прописуються у договорі про надання гранту, що підписується отримувачем)

Джерело: складено авторами

Узагальнюючи вищесказане, зазначимо, що систему державної фінансової підтримки можна представити таким чином (рис. 2)

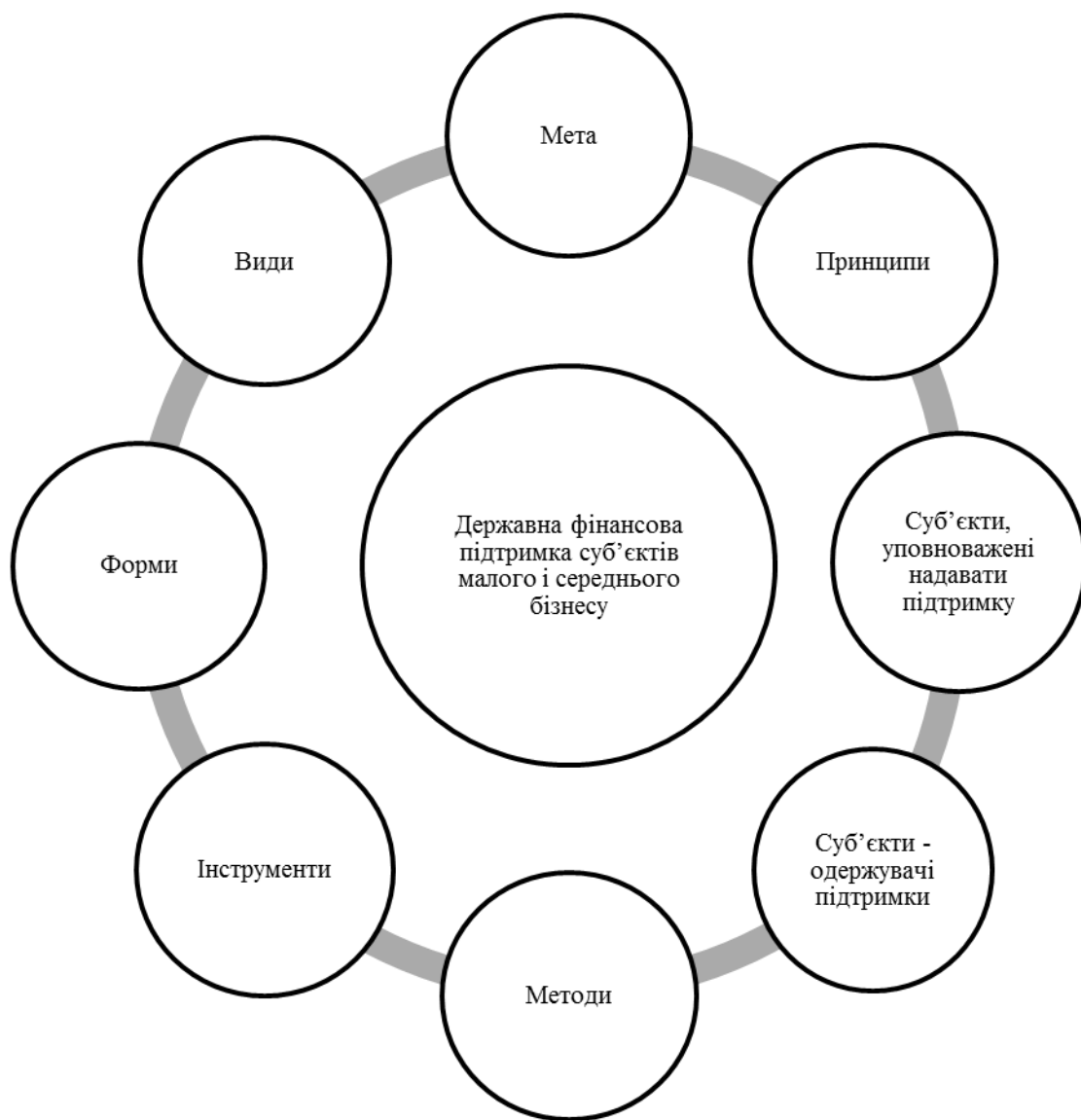

Рис. 2. Система державної фінансової підтримки суб'єктів малого і середнього бізнесу

Джерело: складено авторами

Перелік та зміст основних взаємопов'язаних елементів системи державної фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва представлено в табл. 3.

Таблиця 3. Перелік та характеристика елементів системи державної фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва

№ з/п	Найменування елементів системи	Його характеристика
1	Мета системи	Формування сприятливого середовища для розвитку суб'єктів підприємництва; забезпечення їх розвитку з метою створення конкурентного середовища та підвищення рівня їх конкурентоспроможності; стимулювання інвестиційно-інноваційної активності підприємств; сприяння провадженню суб'єктами малого і середнього підприємництва діяльності щодо просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки; забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян
2	Принципи функціонування системи	Ефективність; доступність; рівність; прозорість; доступність об'єктів
3	Суб'єкти, уповноважені надавати та контролювати надання державної фінансової підтримки	Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважений орган у сфері розвитку малого і середнього підприємництва, інші центральні органи виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим та Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування
4	Суб'єкти одержувачі державної фінансової підтримки	Суб'єкти малого та середнього підприємництва
4	Види	Фінансова; інформаційна; консультаційна підтримка; підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність; підтримка у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу.
5	Форми підтримки	Прямі та непрямі
6	Методи	Правові, адміністративні, окремі види господарської діяльності; економічні (ринкові).
7	Інструменти державної фінансової підтримки	Інструменти податкової та митної підтримки; інструменти фінансової підтримки; інструменти «дерегуляції» господарської діяльності.

Джерело: узагальнено авторами на підставі [10]

Таким чином, під системою державної фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу будемо розуміти цілеспрямований вплив на їх діяльність суб'єктів, уповноважених забезпечувати розвиток малого та

середнього підприємництва, який реалізується через застосування різних форм, видів, засобів, методів, інструментів, результатом якого є формування сприятливого середовища для розвитку суб'єктів підприємництва. Незважаючи на позитивні наслідки отримання державної фінансової підтримки суб'єктами малого та середнього підприємництва, можна виділити низку проблем організаційного, нормативно-правового та інформаційного характеру щодо її надання в сучасних умовах.

По-перше, суперечливість окремих положень законодавчих актів щодо закріплення форм та видів фінансової підтримки суб'єктам бізнесу.

По-друге, недосконалість системи моніторингу та державного фінансового контролю за цільовим, законним та ефективним використанням наданих підприємствам сум державної допомоги. Важливим є також визначення втрат бюджетів від витрачання коштів на державну підтримку.

За визначенням О.О. Бетлій та В.В. Кравчук [2, с. 3], загальні витрати на державну фінансову підтримку суб'єктів малого та середнього підприємництва можуть сягати 6–8% ВВП країни, однак більша частина з них складає корупційні схеми.

По-третє, інформація щодо адресної цільової підтримки суб'єктам господарювання не оприлюднюється на офіційних ресурсах, на відміну від європейської практики, яка регламентує таке оприлюднення. Це обумовлено тим, що згідно з нормами 86–88 Договору про ЄС держави спроможні підтримувати діяльність національних суб'єктів господарювання лише за умови, якщо це вимагають суспільні інтереси (оскільки саме цей факт допомагає досягнути привілейованого становища отримувачем державної підтримки та практично порушити рівновагу на ринку конкуренції).

Напрямом вирішення цієї проблеми вважаємо розвиток законодавства про державний фінансовий контроль, який би сприяв застосуванню різних форм проведення інвентаризації наданих сум державної фінансової допомоги; удосконалення обліку такої допомоги із складанням, наприклад, карти регіонального розподілу й звіту.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. В статті уточнено, що під системою державної фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу будемо розуміти цілеспрямований вплив на їх діяльність суб'єктів, уповноважених забезпечувати розвиток малого та середнього підприємництва, який реалізується через застосування різних форм, видів, засобів, методів, інструментів, результатом якого є формування сприятливого середовища для розвитку суб'єктів підприємництва та підвищення рівня їх конкурентоспроможності. Незважаючи на позитивні наслідки отримання державної фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва, можна виділити низку проблем організаційного, нормативно-правового та інформаційного характеру щодо її надання в сучасних умовах, а саме: суперечливість окремих положень законодавчих актів щодо закріплення форм та видів фінансової підтримки суб'єктам бізнесу; недосконалість системи моніторингу та державного фінансового контролю за цільовим, законним та ефективним використанням наданих підприємствам сум державної допомоги; неоприлюднення інформації щодо адресної цільової підтримки суб'єктам господарювання на офіційних ресурсах, на відміну від європейської практики, яка регламентує таке оприлюднення. Перспективи подальших наукових досліджень слід пов'язати з оцінкою надання та використання державних грантів суб'єктами малого та середнього підприємництва в Україні та формуванням напрямів удосконалення системи такої підтримки.

Література

1. Алексеєва К. Державна підтримка розвитку аграрного бізнесу в умовах глобальних загроз. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)*. 2023. № № 2 (32). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/3868> (дата звернення 13.11.2023 р.)
2. Бетлій О.О. Кравчук В.В. Реформа державної допомоги в Україні. Київ: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2012.

15 с.

3. Донських А. Державна підтримка – складова ефективної політики розвитку малого бізнесу. *Ефективна економіка*. 2012. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=1500> (дата звернення 24.10.2023 р.)

4. Ліллемяе О. Е. Господарсько-правове забезпечення державної допомоги суб'єктам господарювання: дис. канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2016. 201 с.

5. Мельник Т. Ю. 2022 Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022, №2 (100). URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11) (дата звернення 13.11.2023 р.).

6. Некрасова Т. В. Правове регулювання державної допомоги суб'єктам господарювання: дис. канд. юрид. наук: 12.00.04. Донецьк, 2009. 216 с.

7. Поповенко Н.С., Ганенко О.В. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка, реалії часу. Науковий журнал*. 2012, №1 (2). С. 126-132.

8. Постанова КМУ «Деякі питання надання грантів бізнесу» № 738 від 21 червня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 13.11.2023 р.).

9. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 16 січня 2003 року №436-IV. Відомості ВРУ. 2003. № 18. С. 144. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text (дата звернення 24.10.2023 р.).

10. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення 20.10.2023 р.).

11. Стеблянко О. Л. Державний фінансовий контроль земельних відносин в Україні: дис. канд. екон. наук.: 08.00.08. Київ. 2014.

12. Стефанюк І. Б. Формування системи фінансового контролю.

References

1. Alekseeva, K. (2023), “State support for the development of agrarian business in conditions of global threats”, *Naukovì perspektyvy*, vol. 2, pp. 49-60.
2. Betlyi, O. and Kravchuk, V. (2012), *Reforma derzhavnoi dopomohy v Ukraini*. [State aid reform in Ukraine], Instytut ekonomichnykh doslidzhen' ta politychnyj konsul'tatsij, Kyiv, Ukraine.
3. Dons'kykh, A. (2012) “State support is a component of effective policy small business development”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol . 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=1500> (Accessed 24 Oct 2023).
4. Lillemiaie, O. E. (2016) “Economic and legal support of the state assistance to business entities”, Abstract of Ph.D. dissertation, Commercial law; economic and procedural law, State Organization "V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Kyiv, Ukraine.
5. Mel'nyk, T. (2022), “State support and stimulation of business development in Ukraine during martial law”, *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, [Online], vol.2, available at: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11) (Accessed 13 Nov 2023).
6. Nekrasova, T. (2009), “Legal regulation of state aid to entities management”, Abstract of Ph.D. dissertation, Commercial law; economic and procedural law, Ivan Fedorov book chamber of Ukraine state research institution National bibliography of Ukraine, Donets'k, Ukraine.
7. Popovenko, N. and Hanenko, O. (2012), “State support for the development of small business in Ukraine”, *Ekonomika; realii chasu. Naukovyj zhurnal*, vol. 1, pp. 126-132.
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution “Some issues of granting business grants”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738->

2022-%D0%BF#Text (Accessed 13 Nov 2023).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine “About state aid to business entities”, available at: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text (Accessed 24 Oct 2023).

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine “About the development and state support of small and medium enterprises entrepreneurship in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (Accessed 20 Oct 2023).

11. Steblianko, O. (2014), “State financial control of land relations in Ukraine”, Abstract of Ph.D. dissertation, Money, finance and credit, National Scientific Center “Institute of Agrarian Economy”, Kyiv, Ukraine.

12. Stefaniuk, I. (1999), “Formation of the financial control system”, *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 12, pp. 13-16.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2023 р.